

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: حقوق جزا و جرم‌شناسی

عنوان:
حمایت کیفری از حریم خصوصی اخلاقی

استاد راهنما:

دکتر محمد اسماعیل افراسیابی

پژوهشگر:

محدثه افشار

بهار ۱۳۹۴

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب محدثه افشار دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۹۱۰۶۰۴۴۵۵ در رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی که در تاریخ ۱۳۹۴/۴/۶ از پایان نامه خود تحت عنوان حمایت کیفری از حریم خصوصی اخلاقی با کسب نمره ۱۶ و درجه خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

مجلس شورای اسلامی

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بایدی از خداوند بجان و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به مشور پس داشت تمام بندگان و پژوهش و تقریر به ایت جایگاه دانشگاه و اعتدای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشمندان و اصنام هیات علمی و اسامی دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می‌گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت‌های پژوهشی به نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برت: التزام بر برت جویی از حرکت زرقه غیر حردای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به سبب‌های غیر علمی می‌آیند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و لغات: تمهید به استاب از حرکت جانب داری غیر علمی و حاکمیت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تمهید به رواج دانش و اسامی نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشمندان به غیر از مولودی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تمهید به رعایت حریم و حرمت داده انجام تحقیقات و رعایت جانب تعد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران، پرسنل (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تمهید به مینت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان‌ها و کشور و کلیه افراد و نهادی مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل خفیت جویی: تلاش در راستای بی‌جویی خفیت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی خفیت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تمهید به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تمهید به رعایت منافع ملی و در نظر داشتن و پیشرو توسعه کشور و کلیه مراحل پژوهش.

بسمه تعالی

در تاریخ: ۱۳۹۴/۴/۶ دانشجوی کارشناسی ارشد خانم محدثه افشار از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۶ بحروف شانزده تمام و با درجه خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

تقدیم به:

خدای را بسی شاکرم که از روی کرم، پدر و مادری فداکار نصیبم ساخته تا در سایه درخت پر بار وجودشان بیاسایم و از ریشه آنها شاخ و برگ گیرم و از سایه وجودشان در راه کسب علم و دانش تلاش نمایم. والدینی که بودنشان افتخاری است بر سرم و نامشان دلیلی است بر بودنم، چراکه این دو وجود، پس از پروردگار، مایه‌ی هستی‌ام بودند، دستم را گرفتند و راه رفتن را در این وادی زندگی پر از فراز و نشیب آموختند. آموزگاران که برایم زندگی بودن و انسان بودن را معنا کردند.

حال این برگ سبزی است تحفه درویش تقدیم آنان...

تشکر و قدردانی:

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت‌های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. و سلام و درود بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان وامدار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز...

اما از آنجایی که تجلیل از معلّم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تأمین می‌کند و سلامت امانت‌هایی را که بر دستش سپرده‌اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب "من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عزوجل":

از پدر و مادر عزیزم، این دو معلم بزرگوام که همواره بر کوتاهی و درستی من، قلم عفو کشیده و کریمانه از کنار غفلت‌هایم گذشته‌اند و در تمام عرصه‌های زندگی یار و یآوری بی چشم داشت برای من بوده‌اند؛

از استاد باکمالات و شایسته؛ جناب آقای دکتر اسماعیل افراسیابی، که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ نمودند و زحمت راهنمایی در این پایان‌نامه را برعهده گرفتند؛

از استاد صبور و باتقوا، جناب آقای دکتر محمدرضا ساکی و از استاد فرزانه و دلسوز، دکتر هاله شاعری که زحمت داوری این پایان‌نامه را برعهده داشتند، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید.

چکیده:

حریم خصوصی، از موضوعات بنیادین حقوق بشری و یکی از مفاهیم نظام‌های حقوقی توسعه یافته است که ارتباط بسیار نزدیکی با کرامت انسان‌ها دارد، بنابراین پشتیبانی و حمایت از شخصیت فرد و حقوق شهروندان، نیازمند حمایت از حریم خصوصی است. در نظام حقوقی ایران، حریم خصوصی به صورت مشخص حمایت نشده است. البته در مورد حریم خصوصی به‌تنهایی شاید بتوان به قواعدی اشاره کرد، مثل مسئله‌ی حریم منازل که در قانون به صراحت از آن حمایت شده ولی در مورد حریم خصوصی اخلاقی که موضوع این پایان‌نامه را تشکیل می‌دهد؛ نمی‌توان به‌طور صریح به قواعد اشاره کرد. در این پایان‌نامه نشان دادیم که حقوق و آزادی‌ها به منزله حریم خصوصی اخلاقی به‌طور ضمنی، و در میان سایر قواعد حقوقی، به‌طور ناقص مورد حمایت قرار گرفته است. قانون اساسی، قانون مجازات اسلامی، قانون آیین دادرسی کیفری، قوانین مربوط به اطلاعات (قانون جرایم رایانه‌ای) در زمره قوانین و مقرراتی هستند که گاه ضمنی و گاه صریحاً از برخی مصادیق حریم خصوصی اخلاقی حمایت کرده‌اند. البته بر خلاف اینکه حریم خصوصی اخلاقی از مسائل مهمی است که با شرف، حیثیت و آبروی افراد سر و کار دارد در قانون اساسی ما متن خاصی که از حریم خصوصی به‌خصوص اخلاقی حمایت کرده باشد وجود ندارد. قانون مجازات به‌طور غیر محسوس در بعضی موارد از حریم خصوصی اخلاقی تحت عنوان بزه‌پوشی حمایت خود را رسانده و در بعضی موارد خود، آن را نقض کرده؛ در این پایان‌نامه سعی شده حریم خصوصی اخلاقی در همه‌ی ابعاد مورد بررسی قرار گیرد؛ بر خلاف دیگر پایان‌نامه‌ها و مقاله‌هایی که حریم خصوصی را فقط حریم املاک و داده‌های پستی و تلفن می‌دانند؛ امروزه نقض حریم خصوصی اخلاقی بسیار گسترده شده زیرا جوامع با شبکه‌های اجتماعی آشنا شده‌اند و یکی از عوامل نقض حریم افراد را تشکیل می‌دهند. حریم خصوصی اخلاقی هم در دنیای واقعی انسان‌ها وجود دارد و هم در دنیای مجازی و به‌نظر می‌رسد دنیای مجازی بسیار خطرناک‌تر از دنیای واقعی باشد؛ که در این پایان‌نامه یک فصل به این مسئله پرداخته شده؛ و در فصول بعدی حمایت قانون‌گذار از حریم خصوصی اخلاقی در دنیای واقعی و چالش‌های آن را بررسی می‌کنیم.

- ۱- بیان مسئله ۱
- ۲- اهمیت تحقیق ۱
- ۳- هدف‌های تحقیق ۱
- ۴- سؤالات تحقیق ۲
- ۵- فرضیه‌های تحقیق ۲
- ۶- روش تحقیق ۲
- ۷- چهارچوب نظری تحقیق ۲
- بخش اول: کلیات (مفاهیم، مبانی، تاریخچه) ۳
- فصل اول: چهارچوب مفهومی، تعریف و مبانی حریم خصوصی ۵
- مبحث اول: مفهوم حریم خصوصی و تعاریف صاحب‌نظران ۵
- گفتار اول: مفهوم حریم خصوصی و حمایت کیفری ۶
- بند اول: مفهوم لغوی حریم خصوصی ۸
- بند دوم: مفهوم اصطلاحی حریم خصوصی ۸
- بند سوم: مفهوم اصطلاحی حمایت کیفری ۱۰
- بند چهارم: مفهوم لغوی اخلاق ۱۰
- گفتار دوم: اهمیت و پیشینه‌ی حریم خصوصی ۱۳
- بند اول: اهمیت حریم خصوصی در بستر جامعه ۱۳
- بند دوم: پیشینه حریم خصوصی ۱۴
- مبحث دوم: مبانی حریم خصوصی ۱۶
- گفتار اول: مبانی حمایت از حریم خصوصی در جامعه ۱۷
- گفتار دوم: مبانی فقهی حریم خصوصی در منابع شیعه ۱۹

۱۹	الف) قرآن
۲۲	ب) روایات
۲۵	فصل دوم: انواع حریم خصوصی
۲۵	مبحث اول: حریم خصوصی در دنیای واقعی
۲۵	گفتار اول: حریم خصوصی جسمانی
۲۷	گفتار دوم: حریم خصوصی منازل و اماکن
۲۸	گفتار سوم: حریم خصوصی اطلاعات و ارتباطات
۲۹	مبحث دوم: حریم خصوصی در فضای مجازی
۲۹	گفتار اول: چیستی دنیای مجازی
۳۳	بند اول: امنیت و اعتماد در دنیای سایر
۳۴	بند دوم: آسیب‌پذیری حریم داده‌های الکترونیکی
۳۸	گفتار دوم: حریم خصوصی اخلاقی در استفاده از وسایل مخابراتی
۴۰	بند اول: ارتباطات تلفنی تصویری و انتشار عکس در شبکه‌های اجتماعی
۴۴	بند دوم: حمایت قانون تجارت الکترونیکی از حریم داده‌ها
۵۳	بخش دوم: حمایت از حریم خصوصی اخلاقی و چالش‌های آن
۵۴	فصل اول: حمایت قانون از حریم خصوصی
۵۴	مبحث اول: حریم خصوصی در قانون اساسی
۵۵	بند اول: آزادی و مصونیت مسکن
۵۶	بند دوم: خصوصی بودن مکاتبات
۵۶	بند سوم: آزادی اندیشه
۶۰	مبحث دوم: حمایت از حریم خصوصی اخلاقی از طریق بزه‌پوشی و مجازات

- گفتار اول: اعمال منافی عفت و اخلاق و بزه‌پوشی ۶۴
- بند اول: حمایت از طریق ممنوعیت تجسس و اصل صحت ۶۵
- بند دوم: حمایت از طریق شخص متهم و مجازات شهود ۶۹
- گفتار دوم: حمایت کیفری از حریم خصوصی ۷۴
- بند اول: حریم خصوصی اخلاقی نقض حدود الهی ۷۵
- بند دوم: حریم خصوصی اخلاقی و شاکی خصوصی ۷۶
- بند سوم: حریم خصوصی اخلاقی منحل حق جامعه ۷۷
- بند چهارم: انتشار عکس و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی از طریق مطبوعات ۷۹
- فصل دوم: چالش‌های قانونی پیش روی حریم خصوصی اخلاقی ۸۲
- مبحث اول: نقض حریم خصوصی افراد در موادی از قانون مجازات اسلامی ۸۳
- گفتار اول: پوشش جزء لاینفک حریم خصوصی افراد جامعه ۸۴
- بند اول: ارتباط پوشش و حریم خصوصی در سیاست کیفری اسلام ۸۶
- بند دوم: کنترل رسمی حجاب و نقض حریم خصوصی ۸۸
- گفتار دوم: نقض اصل قانونی بودن جرم و مجازات و تأثیر آن بر حریم خصوصی اخلاقی ۹۱
- بند اول: شمول یا عدم شمول اصل ۱۶۷ قانون اساسی نسبت به دعاوی کیفری ۹۴
- بند دوم: فعل حرام در ماده‌ی ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی ۹۸
- مبحث دوم: نقض حریم خصوصی اخلاقی در قانون منع استفاده از تجهیزات ماهواره‌ای و قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر ۱۰۱
- گفتار اول: جمع‌آوری تجهیزات ماهواره‌ای بدون حکم بازرسی و نقش آن در نقض حریم خصوصی ۱۰۳
- گفتار دوم: نقض علنی حریم خصوصی با تصویب قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر ۱۰۹
- نتیجه‌گیری و پیشنهادات ۱۱۳

منابع و مآخذ	۱۱۶
الف- منابع فارسی	۱۱۶
ب- منابع عربی	۱۱۸
پ- مقالات	۱۱۹
ت- پایان نامه ها	۱۲۱
ث- سامانه های اینترنتی	۱۲۱

۱- بیان مسئله

یکی از مهم‌ترین حقوق انسان که امروزه به دلایل گوناگون دستخوش تعدی و تجاوز قرار گرفته است، حریم خصوصی بالاخص حریم خصوصی اخلاقی افراد است. حقوق بشر در مفهوم کلی امروزه مورد توجه و مطالعه دانشمندان علم حقوق، اخلاق و... است. که این حق عبارت است از محدوده‌ای از عقاید، احساسات، رفتارها و ویژگی‌های هر عضو جامعه که برای دیگران آشکار نباشد و یا از افشای آن راضی نباشند و در مقابل اطلاع پیدا کردن دیگران از آن موضوع واکنش نشان دهند. در این پایان‌نامه، سعی بر این است که لزوم رعایت حریم خصوصی اخلاقی در جامعه و حمایت‌های نظام کیفری از آن را بررسی نماییم؛ و ضرورت استخراج الزام‌های قانونی را اثبات کنیم.

۲- اهمیت تحقیق

حریم خصوصی اخلاقی در حقوق اسلامی بسیار مهم بشمار می‌رود؛ که هدف آن حمایت از شأن و کرامت انسان است. انسان در آفرینش خویش از گوهر کرامت برخوردار است و باید از این کرامت ذاتی پاسداری کرد؛ همچنین در ادیان مختلف، قرآن و روایات، بسیار از این موضوع صحبت شده فلذا با توجه به این مسائل و علاقه‌ی شخصی و همچنین پس از بررسی موضوع مشخص شد که نیمی از مشکلات جامعه متوجه حریم خصوصی اخلاقی افراد است؛ و این امر نگارنده را بر آن داشت تا تحقیق در این مورد را انجام دهد.

۳- هدف‌های تحقیق

حق حریم خصوصی اخلاقی افراد از بدو تولد بشر و به‌خصوص از زمان اسلام مورد توجه و حمایت قانون، دین و عرف قرار گرفته و از اهمیت به‌سزایی برخوردار بوده است. از این‌رو به‌عنوان یکی از مهم‌ترین حقوق اساسی بشر در برخی کشورها با ضمانت اجرایی قوی تعیین و هرگونه تعرض به آن موجبات مجازات و برخوردن قانون است.

هدف از نگارش این تحقیق، نشان دادن اهمیت حق حریم خصوصی اخلاقی است. که افراد جامعه به آن احتیاج دارند و همچنین ارائه راهکارهای مؤثر در حمایت از این حق بعد از بررسی مواد قانونی است. زیرا که حریم خصوصی در اسلام و قرآن از جایگاه بالایی برخوردار است، و یک دولت اسلامی در حمایت از این حق باید کوشا باشد.

۴- سؤالات تحقیق

- ۱- آیا قانونگذار ایران در راستای حمایت کیفری از حریم خصوصی اخلاقی اشخاص راهکارهای مؤثری در نظر گرفته؟
- ۲- جرائم متعرض حریم خصوصی اخلاقی اشخاص در حقوق ایران کدامند؟
- ۳- آیا حریم خصوصی اخلاقی در فعالیتهای رسانه‌ای رعایت می‌شود؟

۵- فرضیه‌های تحقیق

- ۱- به نظر می‌رسد قانونگذار ایران در قانون مجازات جدید و لایحه‌ی جدید آیین دادرسی کیفری راهکارهای مؤثری برای ایمن ماندن حریم خصوصی اخلاقی افراد در نظر گرفته است.
- ۲- این جرایم گسترده است؛ مثلاً شنود غیرقانونی، سوء استفاده از افراد از طریق جرایم رایانه‌ای و...
- ۳- در بسیاری از موارد به‌طور کامل حریم خصوصی افراد رعایت می‌شود؛ ولی در برخی دیگر تا حدودی مورد تعرض قرار می‌گیرد.

۶- روش تحقیق

روش تحقیق اساساً توصیفی، تحلیلی است؛ که گردآوری مطالب عموماً از طریق بهره‌برداری اسناد و سوابق کتابخانه‌ای صورت پذیرفته است.

۷- چهارچوب نظری تحقیق

نظر به اینکه بررسی هر موضوعی مستلزم بیان مفاهیم است؛ فصل نخست بخش اول، به بیان مفاهیم و تحولات ناظر به این پدیده اختصاص یافته است؛ در فصل دوم از همین بخش حریم خصوصی در فضای مجازی را بررسی می‌کنیم و در دو فصل پایانی از بخش دوم؛ حریم خصوصی اخلاقی در دنیای واقعی و چالش‌های قانونی پیش‌روی آن را مورد بحث قرار می‌دهیم.

بخش اول: کلیات (مفاهیم، مبانی، تاریخچه)

در فصل اول این بخش با مفاهیم لغوی و اصطلاحی حریم خصوصی اخلاقی آشنا می‌شویم. همچنین اهمیت، پیشینه و مبانی آن را هم مورد بررسی قرار می‌دهیم؛ تا بتوانیم بهتر و سریع‌تر به مطالب پردازیم و در فصل دوم انواع حریم خصوصی و حمایت از حریم خصوصی در فضای مجازی را بیان می‌کنیم. می‌دانیم که علم حقوق محصول تفکر گروهی انسانهاست که صادقانه به حق بها داده‌اند، قلمرو تکلیف را مشخص ساخته‌اند و در جستجوی عدالت بسیار کوشیده‌اند و هیچ حقوقدانی نمی‌تواند استفاده از اندیشه‌های ارزشمند گذشتگان را نادیده انگارد.

«بشر از ابتدای خلقت با پدیده‌های ضد اخلاقی و ناهنجاری‌های گوناگونی از جمله پدیده‌ی مجرمانه که حاصل فعالیت‌های ضد اجتماعی انسان می‌باشد مواجه بوده است، پدیده‌ی مجرمانه نظیر آفت‌های طبیعی از قبیل سیل و زلزله که اولاً برای جامعه بشری مضر و مخرب است، ثانیاً همزاد جامعه بشری است و گریزی از آن نیست، ثالثاً به‌عنوان یک پدیده‌ی انسانی تابع زمان و مکان وقوع آن بوده و عوامل متعددی در تحقق آن مؤثر است، رابعاً قابل کنترل است و راه‌های مبارزه با آن وجود دارد». (شیخ‌الاسلامی، ۱۳۸۰، ص ۹)

حقوق جزا به عنوان مهم‌ترین و عملی‌ترین راه مبارزه با جرم از روزگاران پیشین مورد توجه اندیشمندان و حکومت‌ها بوده است. حقوق جزا با یک شیوه‌ی منطقی با اعلام اعمال ممنوعه و ارکان و شرایط آن و نیز با تنظیم و تنسيق مجازات‌ها به افراد اعلام می‌کند که اعمال مندرج در قانون جزا را انجام ندهند و در صورت ارتکاب آن اعمال با واکنش جامعه روبه‌رو می‌شوند. یکی از موضوعات مهم حقوق جزا حمایت کیفری است؛ که در مورد حریم خصوصی افراد کمتر پژوهش قرار گرفته، بدین منظور به آن می‌پردازیم که البته این پایان‌نامه در مورد حمایت کیفری از حریم خصوصی در قانون مجازات است ولی از آنجایی که اجرای هر قانونی نیازمند آیین دادرسی خاص خود است؛ و البته به نظر می‌رسد نقش آیین دادرسی در جلوگیری از نقض حریم خصوصی اخلاقی بسیار مهم‌تر و

واضح تر از قانون مجازات است همچنین قوانین دیگری هم در این راستا وجود دارد که لازم است حتماً به آنها

بپردازیم.

فصل اول: چهارچوب مفهومی، تعریف و مبانی حریم خصوصی

در این فصل مفهوم حریم خصوصی، تاریخچه، مبانی و به طور کلی موضوعاتی که به فهم بهتر مطالب کمک می‌کند را بیان می‌کنیم که در این راستا تعاریف مختلفی از حریم خصوصی وجود دارد و یکی از ضروریات هر تحقیق پرداختن به پیشینه و ماهیت و مبنای آن است که در چند مبحث و گفتار به آنها می‌پردازیم.

مبحث اول: مفهوم حریم خصوصی و تعاریف صاحب‌نظران

آنچه که در بیشتر آراء نظریه پردازان حریم خصوصی به وضوح یافت می‌شود تأکید آنها بر مهم و ارزشمند بودن مفهوم حریم خصوصی است؛ به ویژه در نظام‌های حقوقی توسعه یافته حریم خصوصی به عنوان یکی از بنیادی‌ترین حقوق بشر است. حریم خصوصی پیامدهای متعددی به همراه دارد که از اساسی‌ترین آنها حفظ کرامت انسانی است. آزادی و استقلال انسان‌ها و اختیار او در تصمیم‌گیری برای سرنوشت خود از نتایج احترام گذاشتن به حریم خصوصی است. خداوند انسان‌ها را آزاد و مختار آفریده است و این آزادی و اختیار او را ارزشمند می‌کند؛ و لذا نباید به هیچ وجه این آزادی را به مخاطره انداخت و از آن بهره‌برداری سوء کرد.

افراد در زندگی خصوصی‌شان یک سلسله روابط خصوصی، عمومی دارند که این روابط عرفاً به گونه‌ایست که در مسائل عمومی از کسی پوشیده نمی‌ماند و دانستن آنها از طرف دیگران اشکالی ندارد؛ ولی صددرصد افراد برای خود مسائل خصوصی هم دارند که این مسائل سری و پوشیده از دیگران است و عدم افشای مسایل خصوصی در اجتماع حقی است که برای افراد مکلف به رعایت آنها هستند. ورود به زندگی خصوصی افراد به هر شکل از نظر اخلاقی مذموم و از نظر قانونی موجب مسئولیت است. (هاشمی، ۱۳۸۴، ص ۲۱۷)

به‌طور کلی حریم خصوصی از جایگاه ویژه‌ای در حقوق و اخلاق اسلامی برخوردار است و دلیل این امر آن است که آبروی فرد مؤمن و حیثیت و اعتبار انسان در جامعه و بین افرادی که با او در حوزه‌ی عمومی زندگی می‌کنند

نزد خداوند از درجه رفیعی برخوردار است. به عبارت دیگر خداوند برای جلوگیری از کشمکش و هرگونه تضاد و قراردادن مسیر جامعه به سمت سعادت و رستگاری جایگاه حریم خصوصی را برجسته کرد؛ تا افراد با اطمینان بیشتر به مسیر زندگی خود ادامه دهند. (سیدسعادت، ۱۳۹۱، ص ۸۷)

گفتار اول: مفهوم حریم خصوصی و حمایت کیفری

حریم خصوصی به تنهایی از آن دسته از مفاهیمی است؛ که به نظر می‌رسد تعریف روشنی از آن وجود نداشته باشد صاحب‌نظران حقوقی نیز علیرغم مباحثات گسترده‌ی علمی هنوز نتوانسته‌اند بر سر تعریف واحدی از این مفهوم به توافق برسند. فلاسفه‌ی حال و گذشته، نظریه‌پردازان حقوقی و قضات همواره از دشواری ارائه تعریف از حریم خصوصی شکوه کرده‌اند.

به هر حال برای مشخص و معین بودن حدود و شمول بحث و به منظور رفع ابهام از مفاهیم و لغاتی که در پایان‌نامه‌ی فوق به کار می‌بریم لازم است تعریفی از واژه‌های مذکور در عنوان پایان‌نامه داشته باشیم. قبل از اینکه به مفاهیم لغوی و اصطلاحی حریم خصوصی اخلاقی بپردازیم متذکر می‌شویم که در این زمینه برخی نظریه‌پردازان اصولاً وجود حریم خصوصی را قبول ندارند. برخی دیگر آن را فقط به عنوان یک منفعت در نظر می‌گیرند و عده‌ای دیگر آن را ذیل حق‌های دیگر مورد بررسی قرار می‌دهند. چند توصیف از حریم خصوصی وجود دارد که ذیلاً به دو مورد از آنها می‌پردازیم:

الف- نقد اقتصادی پوسنر: «ریچارد پوسنر^۱ انواع منفعی که تحت حریم خصوصی حمایت شده‌اند را از یکدیگر متمایز نمی‌داند؛ علاوه بر این تفسیر کردن آن منحصر به فرد است. از نظر او حمایت از حریم خصوصی زمانی باید صورت بپذیرد که دستیابی به اطلاعات از ارزش آن بکاهد. به عنوان مثال به دانش‌آموزان اجازه دهد که به توصیه‌نامه‌هایشان دسترسی یابند که این مسأله توصیه‌نامه‌ها را کمتر قابل اعتماد ساخته و از ارزش آن می‌کاهد و در نتیجه آنها باید محرمانه یا خصوصی باقی بمانند. با تمرکز در حریم خصوصی به عنوان کنترل فرد بر اطلاعات درباره‌ی خودش، پوسنر بحث می‌کند که منع یا انتخاب افشای اطلاعات معمولاً برای این است که دیگران را فریب دهند یا دغلكاری کند یا در جهت کسب منافع اقتصادی شخصی به کار برد. بنابراین حمایت از حریم خصوصی فردی،

1. Richard Posner

نسبت به دیگر اندیشه‌ها کمتر قابل دفاع است به دلیل اینکه آن بیش‌ترین دارایی نیست.

در مجموع پوسنر از حریم خصوصی سازمان‌یافته یا جمعی دفاع می‌کند به عنوان مسأله‌ای مهم‌تر از حریم خصوصی فردی^۱». (نمک دوست تهرانی، ۱۳۸۵، ص ۲۳۱)

به هر حال افراد با هر انگیزه‌ای حق دارند از حریم خصوصی خود حمایت کنند و از ارزش حریم خصوصی کاسته نمی‌شود. حریم خصوصی ارزش به ذات دارد و دلیل آنکه پوسنر حریم خصوصی را یک حق مستقل نمی‌داند این است که آن را مشمول حق مالکیت می‌داند؛ و به همین جهت می‌گوید حریم خصوصی بیش‌ترین دارایی نیست. از نظر پوسنر اقتصاد مقامی بالاتر از حریم خصوصی دارد و در واقع نظرات او را اقتصاد می‌سازد؛ به همین دلیل از حریم خصوصی جمعی دفاع می‌کند. از سوی دیگر پوسنر در صورتی حمایت از حریم خصوصی را لازم می‌شمارد که از ارزش اطلاعات فاش شده کاسته شود که این باز رویکرد اقتصادی او را نشان می‌دهد، بلکه بایستی گفت حفظ حریم خصوصی به نوع و ارزش آن وابسته نیست.

ب- دیدگاه بورک: «منتقد سرسخت دیگر حریم خصوصی، روبرت بورک^۱ است کسی که قصد داشت در نقدش ابراز کند که حق اساسی حریم خصوصی توسط دادگاه عالی در سال ۱۹۶۵ استقرار یافته است. بورک عقیده دارد که حکم در دعوی «گریس ولد^۲» علیه «کانکتیکوت^۳» تلاشی صورت گرفته از سوی دادگاه عالی است که جهت دهنده در پیامدهای اجتماعی و فرهنگی بوده و به‌عنوان یک مثال از قانون اساسی بد است. دیدگاه بورک به قاضی «ویلیام دوگلاز^۴» و عقیده‌ی مصرانه‌اش در گریس ولد متمرکز می‌شود. دیدگاه عمده‌ی بورک این است که دوگلاز حق حریم خصوصی را از برخی از حقوق از پیش موجود یا از قانون طبیعی مشتق نمی‌کند، بلکه او صرفاً یک حق جدید حریم خصوصی را بدون داشتن مبنایی در قانون اساسی یا اصلاحیه‌ی قانون اساسی آمریکا خلق کرد. بورک درست می‌گوید که کلمه‌ی حریم خصوصی در این اسناد هرگز ظاهر نشده است، در مجموع حمایت‌های ایجاد شده به وسیله‌ی این اصلاحیه‌ها نشان داد که یک بخش اصلی از اصلاحیه‌های فوق از حریم خصوصی

-
1. Robert Bork
 2. Griswold
 3. Connecticut
 4. William Douglas

شهروندان حمایت کرده و توانایی آنها را برای ساختن تصمیمات شخصی درباره‌ی خانه و زندگی خانوادگی‌شان در نظر گرفته بود». (پیشین، ص ۲۳۲)

بنابراین انتقاد بورک بر حریم خصوصی به این لحاظ که حقی جدید و نوظهور است و قابل پذیرش نیست، نمی‌تواند مورد قبول واقع شود. به طور کلی جامعه در مسیر تکاملی خودش و بنا به مقتضیاتی که پیش‌روی اوست حقوق و قوانینی را ایجاد می‌کند که مورد نیاز شهروندان است؛ و این مطلب که این حقوق و قوانین نتیجه‌ی حقوق و قوانین دیگر باشد و یا به کل ابداعی و نو باشد مبنایی برای تمایز در ارزش و اهمیت وجودی آنها نیست. و به نظر من قبول این نظریه به واپس ماندگی جامعه حقوقی در مقابل نیازهای جامعه می‌انجامد.

بند اول: مفهوم لغوی حریم خصوصی

به طور کلی مفهوم حریم خصوصی در علوم مختلفی از جمله فلسفه، جامعه‌شناسی، روانشناسی و ارتباطات و حقوق مورد طرح و بررسی قرار گرفته است؛ لیکن تعاریف ارائه شده در هر علمی به دلیل تفاوت در منظر هر کدام از این علوم متفاوت از دیگری است؛ در این حال حتی تعاریف مطروحه در هر یک از علوم در مورد حریم خصوصی عمدتاً دارای اختلاف و تفاوت با یکدیگر هستند. بدین ترتیب حتی در رشته حقوق نیز تعریفی که مورد قبول اکثریت بوده و واجد وصف جامعیت مصادیق این حق باشد وجود ندارد و علت این امر را نیز باید در تنوع و تکرار مصادق‌های مربوطه به حریم خصوصی با وجود پیشرفت‌های فنی و تکنولوژی جدید جستجو کرد.

همچنین در فرهنگ لغت معین حریم از نظر لغوی به معنای «چیزی است که حرام باشد و دست بدان نتوان زد». (معین، ۱۳۶۰، ص ۹۱۹۶)

بند دوم: مفهوم اصطلاحی حریم خصوصی

حریم خصوصی واجد مفهومی وسیع است که معانی و مصادیق متعددی را دربر می‌گیرد، از جمله حق صمیمیت و خلوت، حق بر کنترل جسم، حق داشتن عقاید و احساسات شخصی؛ بر همین اساس در میان نظریه‌پردازان حقوق و فلسفه که به این حوزه راه یافته‌اند اختلافاتی وجود دارد؛ مثل دو دیدگاه بورک و پوسنر، اما در میان نویسندگان کشور ما هنوز آنگونه که شایسته‌ی بحث حریم خصوصی است به این مهم پرداخته نشده است. تنها موارد محدودی از مقالات و کتب را می‌توان یافت که فارغ از مسائل ژورنالیستی به صورت علمی به این مقوله توجه